

Конфигурационният синтактичен анализ или за връзките между строежа на изречението и функциите на изреченските съставки

**Петя Бъркалова, доц. д-р
Пловдивски университет „Паисий
Хилендарски“**

**Димитрия Желязкова
Медицински университет, Пловдив**

2 ноември, 2018 г.

ИЗРЕЧЕНСКА СТРУКТУРА

- Изреченската структура преди време е била невидима, тъй като е била обект на функционално-граматическо описание. Но интересът към структурата е силно развит чрез темата за картографията на синтактичните структури: изследователска тема, която поставя въпроса за това какви са правилните структурни карти за синтаксиса на естествения език (Бъркалова, П.: 46).
- Изречението е един от изследователските обекти, в чиито изисквания се прилагат интердисциплинарни подходи. Днес съществуват почти десетина нови теории за природата на изречението. Въпреки научните спорове повечето автори признават тяхната приложимост.

ИЗРЕЧЕНСКА СТРУКТУРОГРАФИЯ

- На пръв поглед в училищната традиция синтактичният разбор е масово приложим (лесно е откриването на подлог, сказуемо, допълнение и др.). Бъркалова представя във въведението на статията си „Изреченската структурография – преоборудване на синтаксиса и пресечни точки с други науки“, че в изреченската структурография се проектират фактически графични изображения на изреченския строеж. За да се получи изображение на изреченската структура, се следва прилежащия понятиен апарат и се ангажира теоретичното мислене върху емпиричен материал.

РЕЗУЛТАТИ ОТ СТРУКТУРОГРАФСКИЯ АНАЛИЗ,

представени на изложбата „Синтактичните дървета – картини на мисълта“, 2016

Станев 1982: Станев, Ем. *Антихрист*. -

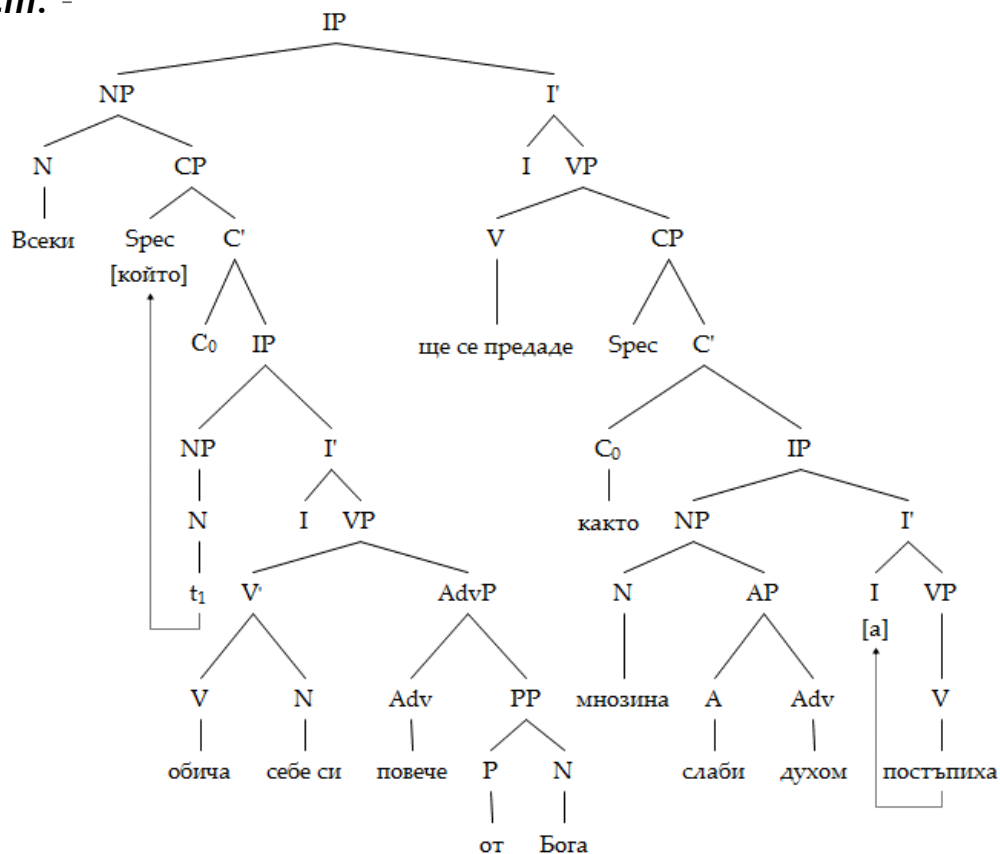
Събрани съчинения в седем тома.

София: Български писател, с. 326.

Автор на графиката:

Красилина Колева

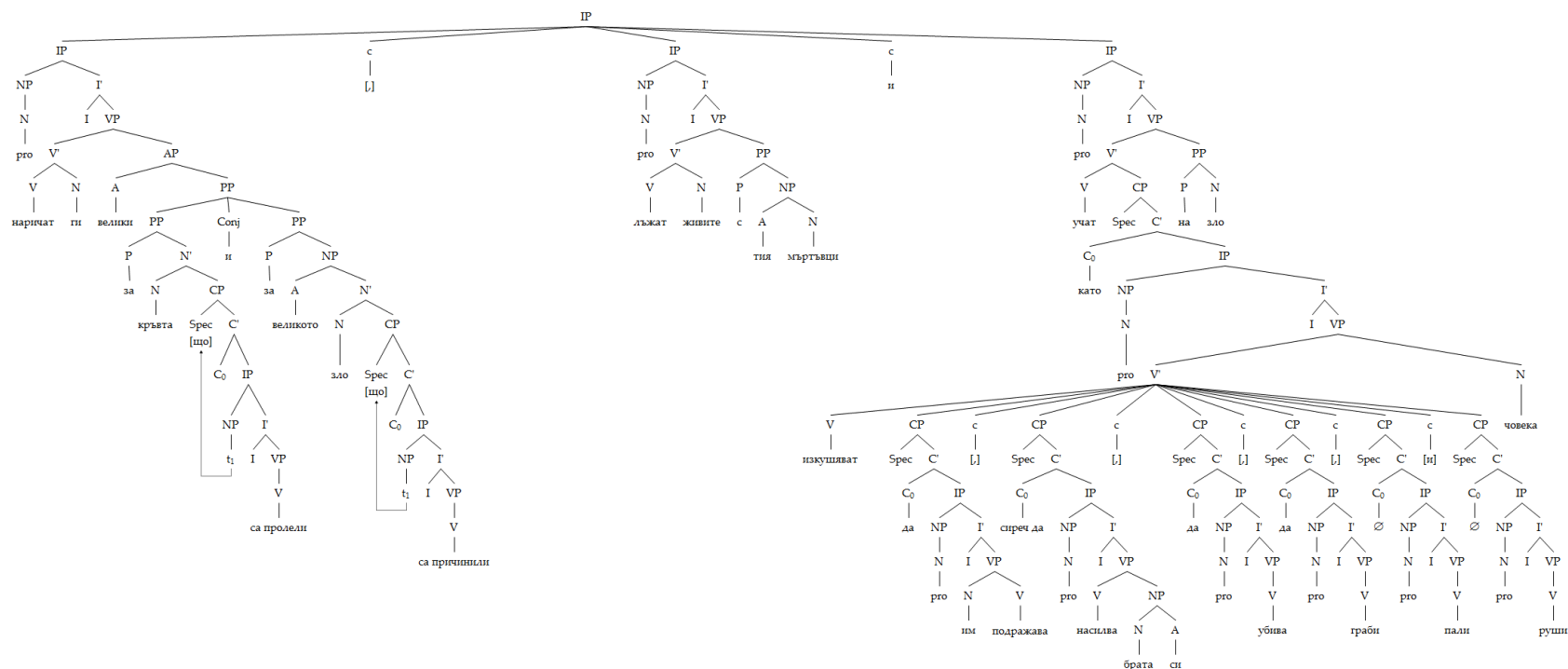
*Всеки, който обича себе си
повече от бога,
ще се предаде, както постъпиха
мнозина слаби духом.*

РЕЗУЛТАТИ ОТ СТРУКТУРОГРАФСКИЯ АНАЛИЗ, представени на изложбата „Синтактичните дървета – картини на мисълта“, 2016

Станев 1982: Станев, Ем. *Антихрист*. - Събрани съчинения в седем тома. София: Български писател, с. 319.
Автор на графиката: Красилина Колева

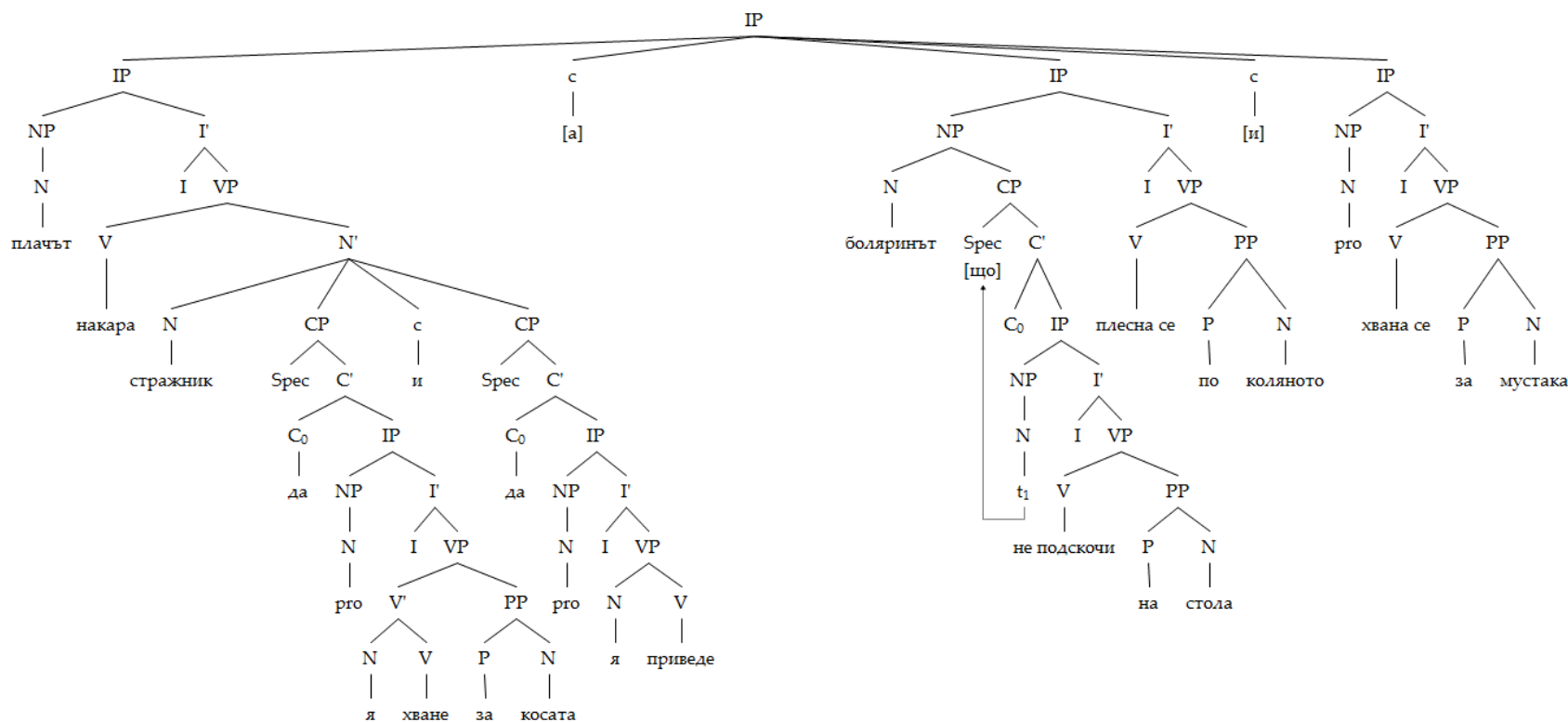
Наричат ги велики за кръвта, що са пролели, и за великото зло, що са причинили, лъжат живите с тия мъртъвци и учат на зло, като изкушават човека да им подражава, сиреч да насилва братя си, да убива, да граби, пали и руши.

РЕЗУЛТАТИ ОТ СТРУКТУРОГРАФСКИЯ АНАЛИЗ, представени на изложбата „Синтактичните дървета – картини на мисълта“ през 2016.

Станев 1982: Станев, Ем. *Антихрист*. -Събрани съчинения в седем тома. София: Български писател, с. 281.
Автор на графиката: Красилина Колева

Палачът накара стражник да я хване за косата и да я приведе, а боляринът що не подскочи на стола, плесна се по коляното и се хвана за мустака.

Граматика на съзнанието

- Начинът на виждане на изречението поставя множество въпроси. Интересен е въпросът за това дали говорещото лице съзнателно конструира структурата, в която ще се разгърне изказването му, или този процес е несъзнателен. Така че въпросът за индивидуалния езиков потенциал и рамката, в която да се конструира изказването, поражда размисли за връзката между мозъка и интегрираните ресурси, които използва, за да обработва езиковата информация. Според метафората „граматика на съзнанието“ съществува определена йерархия на реализация на процесите в континуума от локалните мозъчни биохимични реакции до проявите на свободната воля (Стаменов, М.: 155).

Безкрайни възможности

- Все пак нямаме за цел да моделираме съзнанието тогава, когато работим в училищна среда. Като се има предвид, че някои психолози на съзнанието правят опит за интегрален подход към универсалния изоморфизъм, то съвременните знания за вертикалната йерархия на процесите, които реализират психиката в мозъка, остават обект на проучване. Безкрайните възможности за рекурсивни построения според Максим Стаменов е уникална привилегия, породена от структурния потенциал на езика.
- Именно той – езиковият структурен потенциал – трябва да бъде предпоставка за ново синтактично знание и на училищно ниво.

Статистическа обработка и компютърно моделиране

- П. Бъркалова прави статистическа обработка на корпус от сложни смесени изречения в „Антихрист“ на Ем. Станев и установява, че типичен брой равнища в рамките на сложно смесеното изречение в посочената творба са 3. Така се изгражда визия за индивидуална граматика, като се използва математически метод, който спестява време, както и усилия за обработка на данните.
- Да се моделират личностни езикови профили на български писатели е задача за синтактиците. А за да не се получи така, че структурографските изображения да са само теоретични конструкции, то е необходимо да се предприеме паралелен подход за проверка чрез съотнасяне на фразов маркер с изображение на звуковата форма на едно и също изречение. Прилага се и компютърно моделиране на процесите на естествения език и неговите структурни и ритмо-интонационни параметри.

- Училищната среда дава възможност за представяне на визия за индивидуална граматика, която би предизвикала интерес. Но за това трябва да се натрупа опит да се анализира структурата на изречението, и да се начертаят проекциите му по време на учебния час.
- При традиционната граматика не се подлагат на съмнение кодифицираните вече граматични правила, които имат ранг на норми. Генеративната граматика се опитва да обясни механизмите на свързване и движение на синтактичните категории, както и да представи типологични характеристики на всеки отделен език, като с това потвърди наличието на общи принципи, заложи в всички езици по света.
- В практика си с ученици аз вече няколко години прилагам не традиционната, а генеративната граматика при преподаване на една тематична единица от учебното съдържание за 7. клас (*Видове сказуеми*). На стр. 110 от курса по синтаксис на съвременния български език „Българският синтаксис – познат и непознат” (1997) е представена класификация на сказуемите с помощта на определена символика.

Нова визия на учебното съдържание за 7. клас

Сказуемо. Вигове сказуеми

Една от най-популярните класификации на сказуемите в българския език тук можем да представим с помощта на възприетата символика. Класификацията би изглеждала така:

СКАЗУЕМО

ГЛАГОЛНО	ИМЕННО	МЕЖДУМЕТНО
ПРОСТО V	Ø	
чете цял е бил да е чел		
СЪСТАВНО V да V	СЪСТАВНО сор + Pr	
а/ V _м да V мога да работя може да работя трябва да работя	а/ копула + предикатив съм { (NP) (PP) (AP) }	
б/ V _ф да V започвам да работя продължавам да работя спирам да работя	б/ полукопула + предикатив казвам се { (NP) (PP) (AP) }	
СЛОЖНО СЪСТАВНО: V _м да V _ф да V	СЛОЖНО СЪСТАВНО V да сор + Pr	
а/ V _м да V _ф да V мога да спра да пуша трябва да продължа да уча	а/ V _м + съставно имено мога да съм щастлив може да се окаже талантлив	
б/ V _ф да V _м да V спрях да мога да разбирам продължавам да мога да играя	б/ V _ф + съставно имено продължавам да съм студент започвам да се считам прав	

(Със символа Pr тук означаваме предикативите.)

Защо структурография?

- В тази схема единствената добавка, която въвеждам, е понятието за проста и сложна глаголна форма. Учениците възприемат много по-бързо съответната символика, което им дава възможност за безпроблемно усвояване и откриването им в синтактичното поле. Защо да се използва структурографията?
 - Да се създаде визия на личностен езиков профил;
 - Да се създаде визия на личностен езиков профил на българските писатели;
 - Да се създаде визия за дълбинна и повърхнинна структура на изречението.
 - За да развие мисленето у подрастващите.

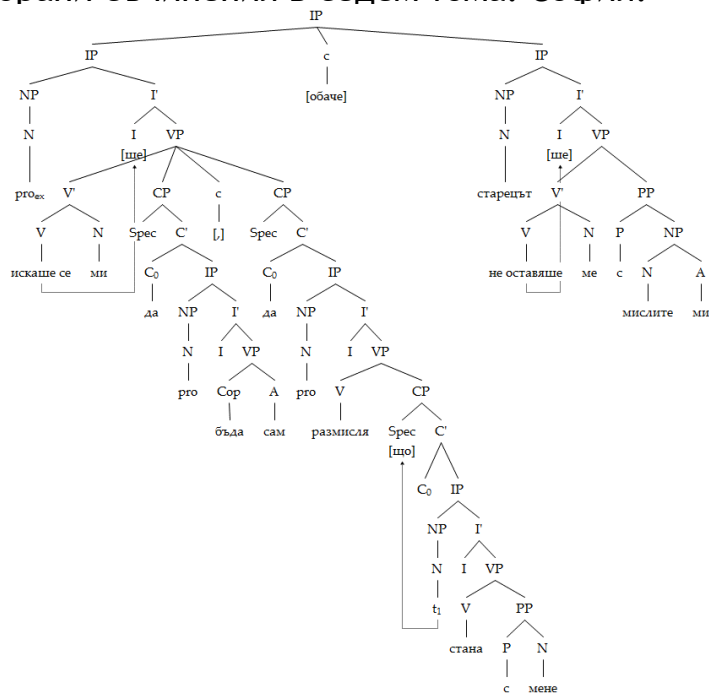
Връзката учител - ученик и структурографското изображение

- Ако учителят има тази представа, когато развива езика на един ученик, то тогава работи с разширяване на обхвата на знания и дълбочината на това структурографско изображение.

Станев 1982: Станев, Ем. *Антихрист*. - Събрани съчинения в седем тома. София: Български писател, с. 229.

Автор на графиката: Красилина Колева

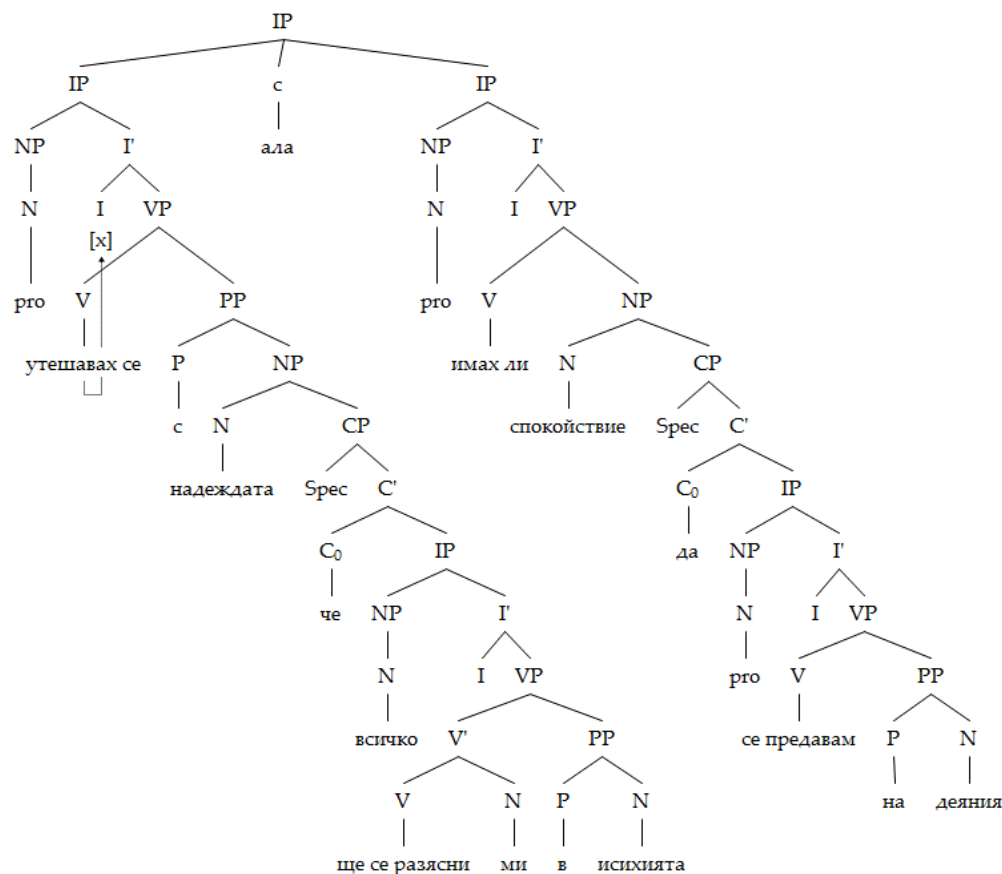
*Искаше ми се да бъда сам, да размисля
що стана с мене, обаче старецът
не ме оставяше с мислите ми.*

РЕЗУЛТАТИ ОТ СТРУКТУРОГРАФСКИЯ АНАЛИЗ, представени на изложбата „Синтактичните дървета – картини на мисълта“ през 2016.

Станев 1982: Станев, Ем. *Антихрист*. - Събрани съчинения в седем тома. София: Български писател, с. 227.
Автор на графиката: Красилина Колева

Утешавах се с надеждата, че в исихията всичко ще ми се разясни, ала имах ли спокойствие да се предавам на деяния?

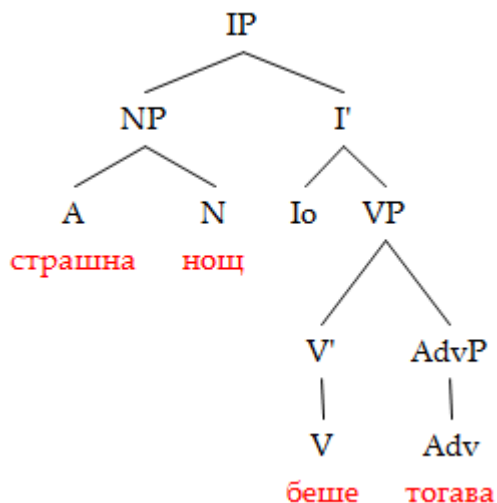
РЕЗУЛТАТИ ОТ СТРУКТУРОГРАФСКИЯ АНАЛИЗ

Изложбата от структурографски изображения се представя за втори път на Студентската конференция през 2018 г. и за трети път в БАН на Форума „Българска граматика, през 2018 г.

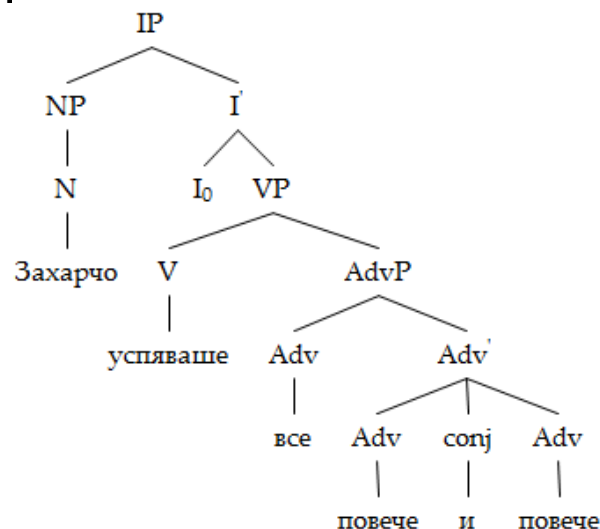
Йовков 2009: Йовков, Й. *Старопланински легенди*. - Съчинения в шест тома, т. 2. София: Изд. „Захарий Стоянов“

Автор на графиката: *Христиана Зехтенджиева*

Страшна нощ беше тогава.

Захарчо успяваше все повече и повече.

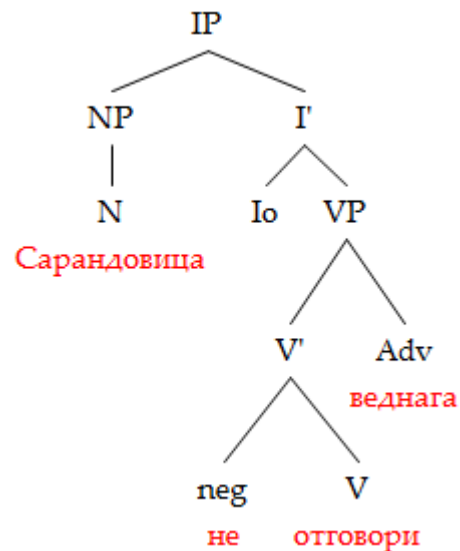

РЕЗУЛТАТИ ОТ СТРУКТУРОГРАФСКИЯ АНАЛИЗ

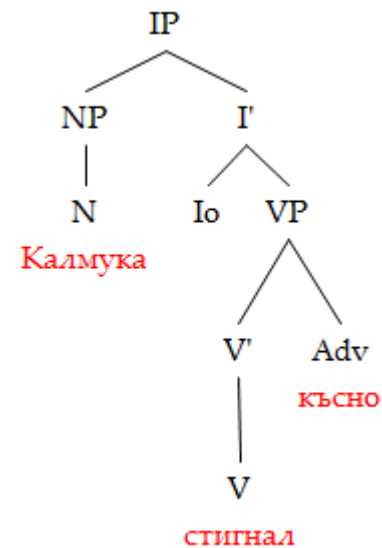
Йовков 2009: Йовков, Й. *Старопланински легенди*. - Съчинения в шест тома, т. 2. София: Изд. „Захарий Стоянов“

Автор на графиката: Христиана Зехтенджиева

Сарандовица не отговори веднага.

Калмука стигнал късно.

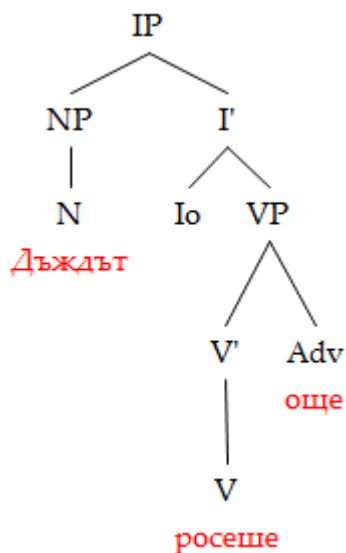

РЕЗУЛТАТИ ОТ СТРУКТУРОГРАФСКИЯ АНАЛИЗ

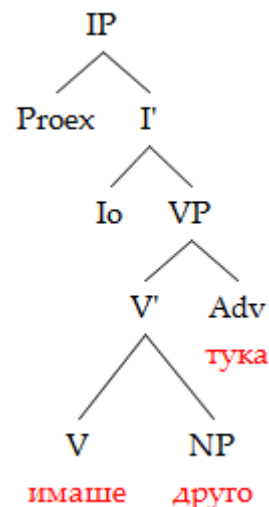
Йовков 2009: Йовков, Й. *Старопланински легенди*. – Съчинения в шест тома, т. 2. София: Изд. „Захарий Стоянов“

Автор на графиката: Христиана Зехтенджиева

Дъждът росеше още.

Друго имаше тука.

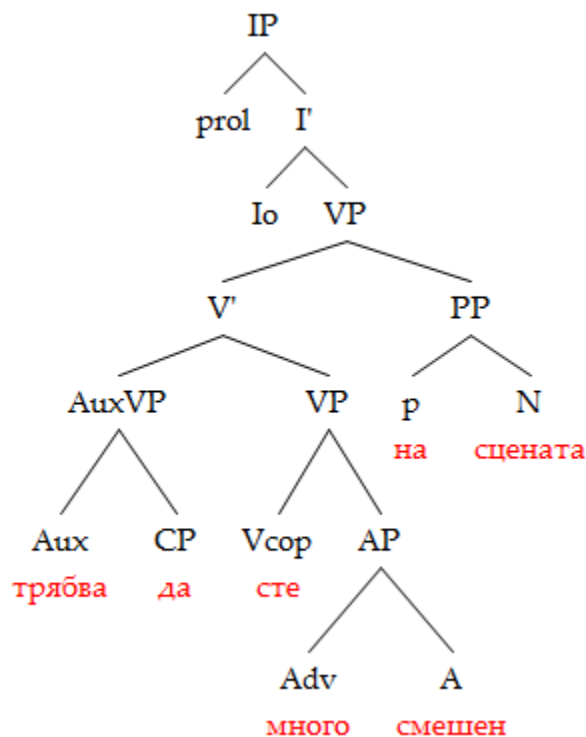

РЕЗУЛТАТИ ОТ СТРУКТУРОГРАФСКИЯ АНАЛИЗ

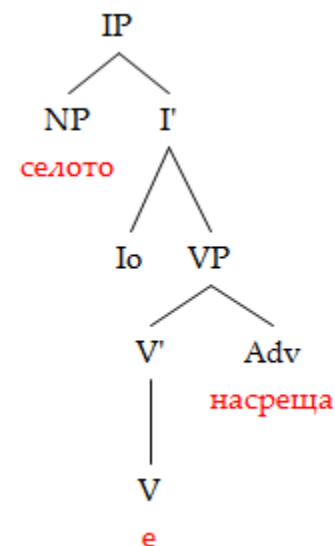
Йовков 2009: Йовков, Й. *Старопланински легенди*. – Съчинения в шест тома, т. 2. София: Изд. „Захарий Стоянов“

Автор на графиката: Христиана Зехтенджиева

Трябва да сте много смешен на сцената.

Селото е насреца.

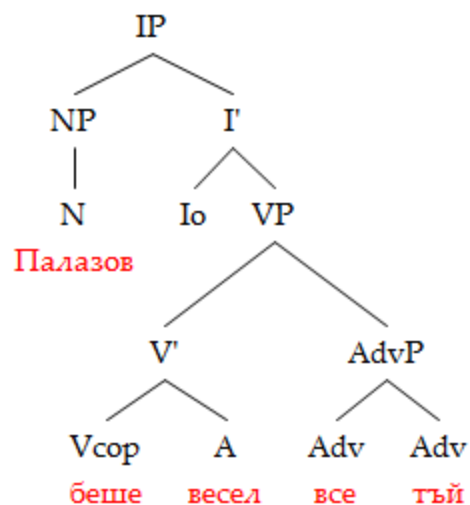

РЕЗУЛТАТИ ОТ СТРУКТУРОГРАФСКИЯ АНАЛИЗ

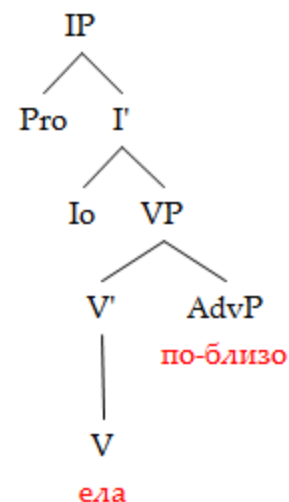
Йовков 2009: Йовков, Й. *Старопланински легенди*. - Съчинения в шест тома, т. 2. София: Изд. „Захарий Стоянов“

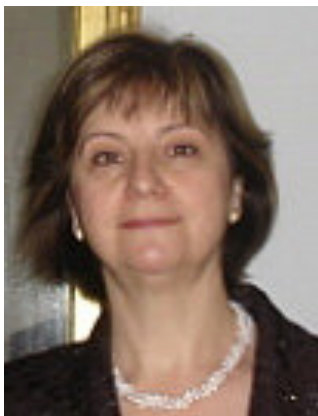
Автор на графиката: Христиана Зехтенджиева

Палазов беше все тъй весел.

Ела по-близо.

**„Компютрите са безполезни,
те могат да дават само отговори.“
Пабло Пикасо**

Кой ще зададе въпросите?

БЛАГОДАРЯ ЗА ВНИМАНИЕТО!

